

УДК 347.788

DOI <https://doi.org/10.32849/2663-5313/2020.3.03>**Катерина Дюкарева-Бержаніна,**

канд. юрид. наук,

асистент кафедри інтелектуальної власності,

інформаційного та корпоративного права

Львівського національного університету імені Івана Франка

ЗАХИСТ КОМЕРЦІЙНОЇ ТАЄМНИЦІ В СУДОВОМУ ПРОВАДЖЕННІ

Стаття присвячена аналізу проблем захисту в Україні комерційної таємниці під час здійснення судового провадження, а також дослідженню міжнародного досвіду у сфері наведеної проблематики. У статті проведено аналіз норм чинного вітчизняного законодавства, які спрямовані на захист відомостей, що становлять комерційну таємницю, під час цивільного, господарського та адміністративного процесів, а також кримінального провадження. На підставі аналізу приписів процесуального законодавства України встановлено, що чинні процесуальні норми забезпечують захист комерційної таємниці лише у вигляді проведення закритих судових засідань, доступ до яких має обмежене коло осіб, а також особливого режиму проголошення судового рішення. З'ясовано, що країни із сильними правовими системами, зокрема країни Європи, нині активно створюють та ухвалюють нормативно-правові акти, спрямовані на захист комерційної таємниці. У вказаному контексті досліджено Директиву 2016/943 Європейського Парламенту та Ради від 8 червня 2016 року про захист нерозкритих ноу-хау і комерційної інформації (комерційної таємниці) від їх незаконного придбання, використання та розкриття. Встановлено, що Директива рекомендує: обмежувати доступ до документів, що містять комерційну таємницю; обмежувати доступ до судових засідань, у яких може бути розголошена комерційна таємниця; будь-яким іншим особам, які не входять до обмеженого кола осіб, надавати неконфіденційний примірник судового рішення. З'ясовано, що Бельгія шляхом прийняття нового спеціального закону щодо охорони та захисту комерційної таємниці повністю імплементувала рекомендації Директиви в частині захисту комерційної таємниці під час судового провадження. Зроблено висновок, що чинне процесуальне законодавство потребує удосконалення шляхом його доповнення приписами, які спрямовані на забезпечення під час будь-якого виду судового провадження обмеження доступу до матеріалів, які містять відомості, що становлять комерційну таємницю, зокрема, шляхом визначення кола осіб, які матимуть доступ як такий та можливість ознайомлюватися із матеріалами справи.

Ключові слова: комерційна таємниця, захист, судове провадження, незаконне заволодіння та використання, доступ до відомостей.

Постановка проблеми. З метою досягнення міжнародних стандартів нині в Україні здійснюється стрімкий розвиток правового регулювання відносин у сфері інтелектуальної власності. У поле зору законодавця щодо вдосконалення нормативно-правового регулювання потрапили найрізноманітніші об'єкти інтелектуальної власності, зокрема географічні зазначення, промислові зразки, компонування інтегральної мікросхеми (компонування напівпровідникових виробів) тощо.

Особливим об'єктом інтелектуальної власності, згідно зі ст. 420 ЦК України [1], є і комерційна таємниця. Однак наразі такий об'єкт залишається поза увагою суб'єктів законотворчої діяльності. Ще 05.11.2008 р. розпорядженням Кабінету Міністрів України за № 1404-р було схвалено Концепцію проекту Закону України «Про охорону прав

на комерційну таємницю» [2], проте натепер уніфікованого закону, який урегулює відносини з питань комерційної таємниці, немає.

Специфікою такого об'єкта інтелектуальної власності, як комерційна таємниця, зокрема, є те, що у разі незаконного заволодіння відомостями, які становлять комерційну таємницю, достатньою мірою та у повному обсязі відновити порушені права володільця не можливо. Отримана інформація навіть після знищення об'єкта, що її містить, залишається у споминах людей і в майбутньому у тій чи іншій частині може бути відтворена та відновлена.

У зв'язку з наведеною специфікою такому об'єкту інтелектуальної власності необхідно забезпечити на законодавчому рівні максимальний захист. Такої особливої охорони комерційна таємниця потребує, зокрема,

під час розгляду судами усіх юрисдикцій будь-яких категорій справ щодо захисту порушених прав на вказаний об'єкт. Отже, необхідно розглянути, яка ж охорона згідно з чинним законодавством надана комерційній таємниці під час здійснення судового провадження.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання правової охорони та захисту комерційної таємниці досліджувались такими науковцями, як А. Г. Дідук, Ю. О. Гелич, Т. В. Івченко, С. М. Ільяшенко, Ю. М. Капіца, О. О. Кулініч, В. М. Косак, Ю. В. Носік, О. О. Підпригора, О. А. Підпригора, Н. О. Попова, Є. О. Харитоновна, Р. Б. Шишка, О. С. Яворська. Однак, віддаючи належне науковим напрацюванням вітчизняних вчених із вказаної проблематики, варто визнати, що, зважаючи на триваючі євроінтеграційні процеси в Україні та подальше удосконалення українського законодавства, з урахуванням міжнародного досвіду існує потреба у додатковому та окремому дослідженні дійсного стану захисту комерційної таємниці у судовому провадженні.

Метою статті є проведення аналізу приписів чинного законодавства України, спрямованих на захист комерційної таємниці під час здійснення різних видів судового провадження, а також дослідження міжнародного досвіду в окресленій проблематиці.

Виклад основного матеріалу. Окреслену проблематику необхідно досліджувати, виходячи із аналізу норм, якими передбачається інформація у більш широкому розумінні, що у тому числі охоплює її відомості, що становлять комерційну таємницю. Так, відповідно до ч. 7 ст. 7 ЦПК України [3], розгляд справи у закритому судовому засіданні проводиться у випадках, коли відкритий судовий розгляд може мати наслідком розголошення таємної чи іншої інформації, що охороняється законом, або за клопотанням учасників справи з метою забезпечення таємниці усиновлення, запобігання розголошенню відомостей про інтимні чи інші особисті сторони життя учасників справи або відомостей, що принижують їхню честь і гідність, а також в інших випадках, установлених законом.

ГПК України [4] та КАС України [5] теж містять приписи про здійснення судового розгляду у вигляді закритих судових засідань у випадках, коли відкритий судовий розгляд може мати наслідком розголошення таємної чи іншої інформації, що охороняється законом (ч. 8 ст. 8 ГПК України; ч. 8 ст. 10 КАС України).

Щодо чинного КПК України [6], то останній своїми приписами передбачає, що слідчий суддя, суд може прийняти рішення про здійснення кримінального провадження у закритому судовому засіданні впродовж усього судового провадження або його окремої частини, зокрема, у разі необхідності запобігти розголошенню відомостей про особисте та сімейне життя чи обставин, які принижують гідність особи (п. 3 ч. 2 ст. 27 КПК України).

Зазначені процесуальні кодекси передбачають, що присутніми на таких судових засіданнях можуть бути лише сторони та інші учасники судового процесу чи кримінального провадження і за результатами судового розгляду прилюдно оголошується лише вступна та резолютивна частини рішення, якщо такі частини не містять інформації, для забезпечення захисту якої розгляд справи або вчинення окремих процесуальних дій проводилися в закритому судовому засіданні. Якщо вступна та (або) резолютивна частини рішення теж містять таку інформацію, їх оголошення здійснюється в закритому судовому засіданні.

Інших норм, які б захищали будь-яку інформацію зі спеціальним режимом, у тому числі комерційну таємницю, під час судового провадження, чинні процесуальні кодекси не містять.

Тобто фактично захист комерційної таємниці під час здійснення розгляду справи судом обмежується лише можливістю проведення закритих судових засідань, до яких мають доступ лише учасники справи, а також особливим режимом проголошення судового рішення.

Зважаючи на високу значимість та економічну цінність комерційної таємниці для суб'єктів, які виборюють своє місце на конкурентному ринку виробництва, зарубіжні країни, зокрема держави Європи, ведуть активну роботу щодо створення та прийняття нормативно-правових актів, спрямованих на захист відомостей, що становлять комерційну таємницю.

Так, у 2016 році Європейським Парламентом та Радою прийнято Директиву 2016/943 від 8 червня 2016 року про захист нерозкритих ноу-хау і комерційної інформації (комерційної таємниці) від їх незаконного придбання, використання та розкриття [7] (далі – Директива).

Зазначена Директива, зокрема, передбачає і приписи про захист комерційної таємниці під час судового провадження. Частиною 2 статті 9 Директиви [7] встановлено, що Державам-членам слід забезпечити, щоб компетентні судові органи за

обґрунтованим клопотанням однієї зі сторін могли застосувати конкретні заходи для збереження конфіденційності будь-якої комерційної таємниці чи відомостей, які припускаються (вважаються) комерційною таємницею, що використовуються чи згадуються під час судового провадження, яке здійснюється у зв'язку із незаконним одержанням, використанням та розголошенням комерційної таємниці. Згідно з вказаним приписом Директиви Держави-члени можуть також дозволити своїм компетентним судовим органам вживати такі заходи зі своєї ініціативи.

Директива [7] прописує, що вище згадані заходи повинні принаймні включати можливість: 1) обмежувати доступ до документів, що містять комерційну таємницю чи відомості, які припускаються (вважаються) комерційною таємницею (тобто надавати такий доступ лише обмеженому колу осіб); 2) обмежувати доступ до судових засідань, у яких може бути розголошена комерційна таємниця чи відомості, які вважаються (припускаються) комерційною таємницею, а також будь-які записи таких засідань надавати обмеженому колу осіб; 3) будь-яким іншим особам, які не входять до обмеженого кола осіб, надавати неконфіденційний примірник судового рішення по справі, у якому відсутні відомості, що містять комерційну таємницю.

Відповідно до Директиви [7], кількість осіб, які входять до обмеженого кола осіб та яким надається доступ до комерційної таємниці, повинна бути не більшою, ніж це необхідно для забезпечення дотримання прав сторін на ефективний судовий захист та справедливий судовий розгляд, і має включати принаймні одну фізичну особу від кожної сторони та відповідного адвоката або іншого представника.

У 2018 році, наприклад, така країна, як Бельгія, з урахуванням Директиви прийняла Закон, який спрямований на захист нерозкритих ноу-хау та комерційної інформації (комерційної таємниці) від незаконного заволодіння ними, їх використання та розкриття. У вказаному Законі були імплементовані усі передбачені Директивою вищевказані рекомендації щодо захисту комерційної таємниці під час здійснення судового провадження [8].

Вважаю, що вищезазначені міжнародні підходи щодо захисту комерційної таємниці під час судового провадження є доволі обґрунтованими та справедливими, а передбачені чинним процесуальним законодавством України можливі під час розгляду судом справи заходи щодо охорони відомостей, які становлять комерційну таємницю, є не досить ефективними.

Відомості, що містять комерційну таємницю, під час судового розгляду перебува-

ють у матеріалах справи, до яких кожного дня мають доступ працівники суду, а також у відповідні моменти та за певних обставин учасники справи. Отже, є ризик поширення таких відомостей вже і під час судового процесу. Тому під час судового провадження у відповідних категоріях справ необхідно обмежити доступ до матеріалів, які містять відомості, що становлять комерційну таємницю. Потрібно визначити коло осіб, які матимуть доступ як такий та можливість ознайомлюватися з матеріалами справи.

Висновки

Таким чином, чинне процесуальне законодавство України однозначно потребує удосконалення шляхом його доповнення приписами, які мають бути спрямовані на забезпечення під час будь-якого виду судового провадження обмеження доступу до матеріалів, які містять відомості, що становлять комерційну таємницю, зокрема, шляхом визначення кола осіб, які матимуть доступ як такий та можливість ознайомлюватися з матеріалами справи.

Список використаних джерел:

1. Цивільний кодекс України від 16.01.2003. *Відомості Верховної Ради України*. 2003. № 40-44. Ст. 356.
2. Про схвалення Концепції проекту Закону України «Про охорону прав на комерційну таємницю»: розпорядження Кабінету Міністрів України від 05.11.2008 № 1404-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/1404-2008-%D1%80> (дата звернення: 12.02.2020).
3. Цивільний процесуальний кодекс України від 18.03.2004. *Відомості Верховної Ради України*. 2004. № 40-41, 42. Ст. 492.
4. Господарський процесуальний кодекс України від 06.11.1991. *Відомості Верховної Ради України*. 1992. № 6. Ст. 56.
5. Кодекс адміністративного судочинства України від 06.07.2005. *Відомості Верховної Ради України*. 2005. № 35-36, № 37. Ст. 446.
6. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13.04.2012. *Відомості Верховної Ради України*. 2013. № 9-10, № 11-12, № 13. Ст. 88.
7. DIRECTIVE (EU) 2016/943 OF THE EUROPEAN PARLIAMENT AND OF THE COUNCIL of 8 June 2016 on the protection of undisclosed know-how and business information (trade secrets) against their unlawful acquisition, use and disclosure. Official Journal of the European Union. URL: <https://wipo.int/wipolex/en/text/474499> (дата звернення: 12.02.2020).
8. Linklaters. Adoption of the Belgian Act on the Protection of Trade Secrets. URL: <https://www.linklaters.com/en/insights/publications/2018/july/adoption-of-the-belgian-act-on-the-protection-of-trade-secrets> (дата звернення: 12.02.2020).

The article has been devoted to the analysis of problems of protection in Ukraine of trade secrets during court proceedings, and also to learning of international experience in the field of the mentioned problems. It has been conducted the analysis of the norms of the current domestic legislation, which are aimed at the protection of information that constitutes trade secrets, during civil, economic and administrative processes, as well as criminal proceedings. On the basis of the analysis of the rules of the procedural legislation of Ukraine, it has been established that the current procedural rules provide protection of trade secrets only in the form of closed court hearings, which are restricted to a limited number of persons, as well as a special regime for pronouncing a court decision. It has been found that countries with strong legal systems, in particular European countries, are actively creating and adopting legal acts aimed at protecting trade secrets. In this context, Directive 2016/943 of the European Parliament and of the Council of 8 June 2016 on the protection of undisclosed know-how and business information (trade secrets) against their unlawful acquisition, use and disclosure has been investigated. It has been established that the Directive recommends: restricting access to trade secret documents; restricting access to court hearings in which business secrets may be divulged; provide any non-restricted person with a non-confidential copy of the court decision. It has been found that, by adopting a new special law on the protection of trade secrets, Belgium has fully implemented the above recommendations of the Directive regarding the protection of trade secrets during court proceedings. It has been concluded that the existing procedural legislation needs to be improved by supplementing it with rules aimed at ensuring, during any type of court proceeding, restriction of access to materials containing trade secret information, in particular by identifying the circle of persons who could have such access and an opportunity to familiarize yourself with the case files.

Key words: trade secrets, protection, legal proceedings, misappropriation and using, access to information.

